

DENDROFLORA ZABYTKOWEGO ZESPOŁU PAŁACOWO-PARKOWEGO W ŻEGOCINIE W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM

Karolina Mazurek, Dorota Wrońska-Pilarek✉, Kacper Lechowicz

Katedra Botaniki Leśnej, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
ul. Wojska Polskiego 71D, 60-625 Poznań

ABSTRAKT

W zabytkowym parku w Żegocinie zinwentaryzowano 1189 roślin drzewiastych, należących do 35 gatunków z 15 rodzin. Najczęściej rosną tu wiąz górski *Ulmus glabra* Huds., klon pospolity *Acer platanoides* L., lipa drobnolistna *Tilia cordata* Mill. oraz wiąz szypułkowy *Ulmus laevis* Pall. W warstwie krzewów dominuje bez czarny *Sambucus nigra* L. Najwięcej jest młodych drzew o obwodach 40–129 cm i wysokościach 10–19 m. W parku głównie występują gatunki rodzime (71,4%). Większość zinwentaryzowanych roślin znajduje się bardzo dobrym lub dobrym stanie zdrowotnym (78,1%). Spośród 140 najcenniejszych drzew, 84 ma obwody pomnikowe, 20 zbliżone do pomnikowych oraz 36 okazałe. Wytypowano 37 drzew do ochrony w formie pomników przyrody. Park jest zaniedbany, a jego część przyjęła formę zwartej kompleksu leśnego. Obiekt wymaga fachowo wykonywanych zabiegów pielęgnacyjnych. Prace te należy wykonać z wykorzystaniem przeprowadzonych badań i analiz konserwatorskich oraz projektu rewaloryzacji zabytkowego założenia pałacowo-parkowego sporządzonego na podstawie stosownych wytycznych konserwatorskich.

Słowa kluczowe: dendroflora, inwentaryzacja, park zabytkowy, pałac, Żegocino

WSTĘP

Jak podkreśla Waligóra (1992), założenia pałacowo-parkowe zakładano w miejscach uprzywilejowanych pod względem mikroklimatu, urodzajności gleb czy walorów estetycznych. Dziś parki stanowią często jedyne zwarte skupienia drzew w otwartym i jednolitym krajobrazie rolniczym i właśnie dzięki temu spełniają bardzo istotną rolę. Wpływają pozytywnie na różnorodność krajobrazową, pełniąc dodatkowo funkcje estetyczne oraz ekologiczne (Mitkowska i in., 2008; Pągowska i Grabarkiewicz, 2002). Na założenia, oprócz pałacu otoczonego parkiem, składają się budynki gospodarcze i dla służby dworskiej, sady, aleje dojazdowe, wody płynące oraz stojące, a także architektura ogrodowa – rzeźby, fontanny czy altany (Fijałkowski i Kseniak, 1982). Choć do dzisiejszych

czasów część z nich zachowała się w postaci szczątkowej, wciąż stanowią przykłady prawdziwej sztuki architektonicznej i ogrodniczej. Stanowią również miejsce rekreacji i wypoczynku mieszkańców pobliskich okolic (Olaczek, 1981). Parki obfitują w rzadkie chronione lub zagrożone gatunki roślin zielnych i drzewiastych oraz pomnikowe okazy drzew i krzewów. Są cennym źródłem informacji dla geobotaników, dostarczają wiedzę o synantropizacji szaty roślinnej, migracji roślin, roślinności potencjalnej, przydatnych dla ochrony przyrody (Celka i Szyszka, 2004; Korczyński, 2001; Latowski i Zieliński, 2001; Olaczek, 1970).

Niestety coraz częściej zabytkowe parki stają się przykładami złego gospodarowania, które stopniowo zamieniło je w naturalne zbiorowiska leśne.

✉ dorota.wronska-pilarek@up.poznan.pl, <http://orcid.org/0000-0003-2431-6192>

Zachowane do dziś parki zasługują więc na szczególną uwagę i opiekę (Truchan i Sobisz, 2006).

Według inwentaryzacji z lat powojennych na terenie Polski było około 4200 parków, z czego 418 na Pomorzu Środkowym (Michałowski i in., 1992). Obecnie w kraju stwierdzono 2767 parków, z czego 1819 na terenach miejskich, a 948 na obszarach wiejskich (Bochenek, 2016). W województwie zachodniopomorskim, na którego terenie jest położona wieś Żegocino, znajduje się 691 parków zabytkowych; osiem z nich w gminie Malechowo (Narodowy Instytut..., b.d.; Rączkowski i Sroka, 2005). Park w Żegocinie został wpisany do rejestru zabytków w 1977 roku (pod numerem 944).

Szelewska i in. (1975) przeprowadzili jedyną jak dotychczas inwentaryzację florystyczną parku w Żegocinie, stwierdzając w nim 14 gatunków drzew liściastych oraz pięć iglastych.

Celem pracy było zinventaryzowanie dendroflory zabytkowego parku w Żegocinie oraz ocena stanu roślin drzewiastych i na tej podstawie ustalenie najważniejszych zaleceń ochronnych dla tego obiektu.

ZARYS HISTORII BADANEGO OBIEKTU

Założona w XVI wieku wieś Żegocino należała do rodu von Heydebrecków. W XVII wieku właścicielami obiektu byli kolejno członkowie rodzin: von Puttkamerów, von Massowów i von Podewilsów z Krągu. Od 1751 roku gospodarzem majątku był Carl Wilhelm von Kleist, który założył tu siedzibę, budując dwór. Od 1832 roku posiadłość była własnością rodziny von Blumenthalów. Ostatnim przedwojennym właścicielem (do 1945 r.) posiadłości był Horst von Blumenthal, który odziedziczył ją po zmarłej matce Anette z domu Kaiser (Rączkowski i Sikora, 2005; Żegocino..., b.d.).

Zespół pałacowo-parkowy w Żegocinie powstał w XIX wieku i do dziś zachował elementy pierwotnego układu przestrzennego. W części wschodniej znajdują się park z pałacem oraz dziedziniec gospodarczy oddzielony drogą brukowaną wraz z zabudową folwarczną. Do dziś przetrwały: obora, drewnutnia i stodoła. Pałac został przebudowany w 1904 roku, a po 1945 roku adaptowany na mieszkania i biura pracowników Państwowego Gospodarstwa Rolnego. W 1973 roku budynek wyremontowano (obecnie jest zamieszkały), natomiast 4 lata później obiekt wpisano do rejestru zabytków (pod numerem 944; Żegocino..., b.d.).

Park w założeniu miał styl krajobrazowy (angielski) z wykorzystaniem istniejących już drzew. Głównymi elementami kompozycji były dwie polany o ozdobnym, widokowym charakterze. Podjazd do pałacu zdobiły niegdyś dwie kolumny oraz rodzime i egzotyczne drzewa. Jedna z polan, o owalnym kształcie, znajdowała się na osi pałacu. Została obsadzona gatunkami krzewów i drzew o różnych barwach z wykorzystaniem kompozycji kulisowej. W północnej części parku, w pobliżu dębów, znajdował się kurhan. Pod koniec XIX wieku północną i południową granicę obsadzono rzędami świerków pospolitych (Szelewska i in., 1975).

Obecnie park jest zaniedbany. Mimo to jego układ przestrzenny jest stosunkowo dobrze zachowany. Brak zabiegów konserwatorskich we wcześniejszych latach spowodował naturalizację dendroflory i zarosnięcie fragmentów drzewostanów przez nieusuwane samosiewy gatunków z sąsiednich żyźnych lasów liściastych. Z danych uzyskanych z Urzędu Gminy Darłowo wynika, iż zabiegi konserwatorskie przeprowadzone do 2016 roku ograniczały się wyłącznie do usuwania złomów i wywrotów.

METODY BADAŃ

Inwentaryzację dendroflory przeprowadzono podczas sezonu wegetacyjnego w 2017 roku.

Przynależność gatunkową poszczególnych roślin przyjęto za Senetą i Dolatowskim (2012). Charakterystykę dendroflory przeprowadzono, korzystając z opracowań Jackowiaka (1993) oraz Żukowskiego i in. (1995). Gatunki obcego pochodzenia sklasyfikowano według Tokarskiej-Guzik i in. (2012).

Inwentaryzację przeprowadzono, dzieląc powierzchnię parku na transekty o szerokości 30 m. Pomierzono drzewa o obwodach powyżej 39 cm. Podano gatunek, liczbę osobników oraz zajmowaną powierzchnię [m²] drzew najmłodszych, o obwodach 14–39 cm, rosnących w dużych grupach. Obwód mierzono na wysokości 1,3 m od powierzchni gruntu, taśmą mierniczą, z dokładnością do 0,5 cm. Ustalono lokalizację GPS drzew najcenniejszych i podzielono je na trzy kategorie: osiągające obwody pomnikowe, o obwodach zbliżonych do pomnikowych (90% obwodu pomnikowego) oraz o obwodach okazałych (80% obwodu pomnikowego). Obwody pomnikowe drzew przyjęto za Rucińskim (1998).

Wysokość drzew wyznaczono wysokościomierzem Suunto PM-5/1520 z dokładnością do 0,5 m. Pomierzono także powierzchnię [m²] zajmowaną przez krzewy. Stan zdrowotny badanych roślin oceniono, posługując się klasyfikacjami Kamińskiego i Czerniaka (2000) oraz Łakomego i in. (2008).

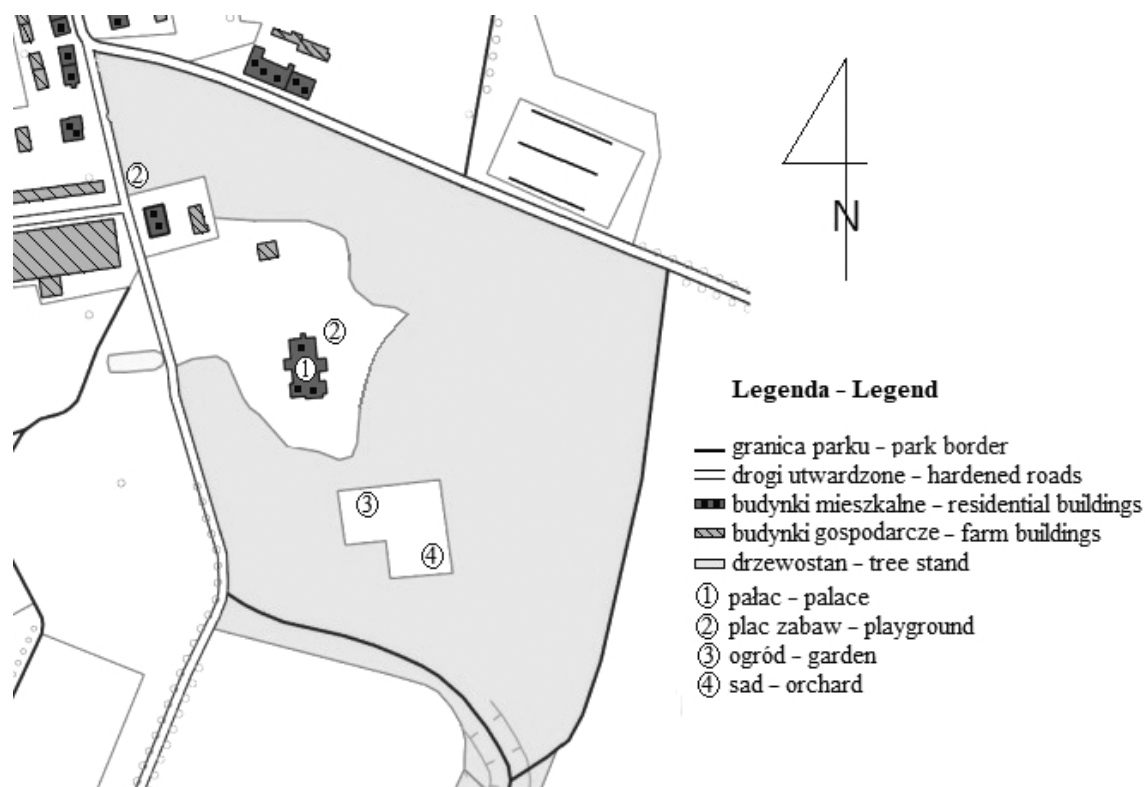
TEREN BADAŃ

Wieś Żegocino (54°16'58"N 16°36'03"E) jest położona w województwie zachodniopomorskim, w powiecie sławieńskim w gminie Malechowo, w odległości 36 km od Koszalina. Miejscowość jest zlokalizowana na skrzyżowaniu dróg lokalnych relacji Malechowo-Święcianowo i Święcianowo-Smardzewo. Teren jest otwarty, lekko pofałdowany i wykorzystywany rolniczo (Stańczak i Znajewska 2017; Żegocino..., b.d.).

Zabytkowy zespół pałacowo-parkowy zajmuje powierzchnię 6,2 ha. Granice obiektu przedstawiono na

rysunku 1. Park jest użytkowany przez mieszkańców pałacu. Są tu plac zabaw, budynki gospodarcze, a także sad i ogród (Żegocino..., b.d.).

Na podstawie regionalizacji przyrodniczo-leśnej Polski obszar badań położony jest w krainie Bałtyckiej i w mezoregionie Wysoczyzny Polanowskiej (Zielony i Kliczkowska, 2012). Żegocino znajduje się w strefie klimatu umiarkowanego, a okres wegetacyjny trwa tu około 200 dni. Dane meteorologiczne regionu pomorskiego przedstawiają się następująco: średnia prędkość wiatru – 4 m/s, średnia temperatura roczna – 7°C, średnia temperatura najcieplejszego miesiąca (lipca) – 16°C, a najzimniejszego (stycznia) – 2°C, liczba dni mroźnych (<0°C) – 30, liczba dni gorących (>25°C) – 20, średnia suma opadów rocznych – 700–800 mm, średnia roczna wilgotność względna powietrza – 60%, a średnia liczba dni z pokrywą śnieżną – 60 dni (Lorenec, 2005).

Rys. 1. Granice badanego parku z rozmieszczeniem obiektów
Fig. 1. Boundaries of the park and distribution of the objects

WYNIKI

Charakterystyka dendroflory

Na badanym obszarze zinwentaryzowano 1189 okazów roślin drzewiastych, należących do 35 gatunków (w tym jedna odmiana), pochodzących z 29 rodzajów i 15 rodzin (tab. 1). Po pięć gatunków należy do rodzin

Pinaceae i *Rosaceae*, po trzy do *Aceraceae*, *Fagaceae* i *Oleaceae*, cztery rodziny mają po dwóch przedstawicieli, a pozostałe osiem reprezentuje jeden gatunek (tab. 1).

Gatunki rodzime (25) przeważają nad tymi obcego pochodzenia (10; tab. 1). Najliczniejsze są drzewa (966 osobników) należące do 25 gatunków, znacznie

Tabela 1. Wykaz gatunków zabytkowego parku w Żegocinie
Table 1. List of species in the historic park in Żegocino

Lp. No	Łacińska nazwa gatunkowa Latin species name	Rodzina Family	Liczba osobników Number of the specimens	Udział Participation %	Częstość Frequency
1	2	3	4	5	6
1	<i>Acer campestre</i> L.	<i>Aceraceae</i>	4	0,3	bardzo rzadki very rare
2	<i>Acer platanoides</i> L.	<i>Aceraceae</i>	129	10,8	pospolicie common
3	<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	<i>Aceraceae</i>	12	1,0	rozproszony sparse
4	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	<i>Sapindaceae</i>	13	1,1	rozproszony sparse
5	<i>Betula pendula</i> Roth	<i>Betulaceae</i>	4	0,3	bardzo rzadki very rare
6	<i>Carpinus betulus</i> L.	<i>Betulaceae</i>	38	3,2	częsty frequent
7	<i>Corylus avellana</i> L.	<i>Betulaceae</i>	45	3,8	bardzo częsty very frequent
8	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	<i>Rosaceae</i>	8	0,7	rzadki rare
9	<i>Fagus sylvatica</i> L.	<i>Fagaceae</i>	70	5,9	bardzo częsty very frequent
10	<i>Fagus sylvatica</i> L. f. <i>purpurea</i> (Ait.) Schneid.	<i>Fagaceae</i>	1	0,1	bardzo rzadki very rare
11	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	<i>Oleaceae</i>	98	8,2	pospolicie common
12	<i>Hedera helix</i> L.	<i>Araliaceae</i>	8	0,7	rzadki rare
13	<i>Larix decidua</i> Mill.	<i>Pinaceae</i>	3	0,3	bardzo rzadki very rare
14	<i>Ligustrum vulgare</i> L.	<i>Oleaceae</i>	3	0,3	bardzo rzadki very rare

Tabela 1 – cd. / Table 2 – cont.

1	2	3	4	5	6
15	<i>Malus domestica</i> Borkh.	<i>Rosaceae</i>	5	0,4	bardzo rzadki very rare
16	<i>Philadelphus coronarius</i> L.	<i>Hydrangeaceae</i>	17	1,4	rozproszony sparse
17	<i>Picea abies</i> L.	<i>Pinaceae</i>	32	2,7	częsty frequent
18	<i>Pinus strobus</i> L.	<i>Pinaceae</i>	1	0,1	bardzo rzadki very rare
19	<i>Pinus sylvestris</i> L.	<i>Pinaceae</i>	2	0,2	bardzo rzadki very rare
20	<i>Populus tremula</i> L.	<i>Salicaceae</i>	14	1,2	rozproszony sparse
21	<i>Prunus avium</i> L.	<i>Rosaceae</i>	4	0,3	bardzo rzadki very rare
22	<i>Prunus domestica</i> L.	<i>Rosaceae</i>	13	1,1	rozproszony sparse
23	<i>Pseudotsuga menziesii</i> (Mirb.) Franco	<i>Pinaceae</i>	1	0,1	bardzo rzadki very rare
24	<i>Quercus robur</i> L.	<i>Fagaceae</i>	43	3,6	bardzo częsty very frequent
25	<i>Rhamnus cathartica</i> L.	<i>Rhamnaceae</i>	3	0,3	bardzo rzadki very rare
26	<i>Ribes nigrum</i> L.	<i>Grossulariaceae</i>	7	0,6	rzadki rare
27	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	<i>Fabaceae</i>	29	2,4	częsty frequent
28	<i>Salix caprea</i> L.	<i>Salicaceae</i>	4	0,3	bardzo rzadki very rare
29	<i>Sambucus nigra</i> L.	<i>Caprifoliaceae</i>	118	9,9	pospolicie common
30	<i>Sorbaria sorbifolia</i> (L.) A.Br.	<i>Rosaceae</i>	4	0,3	bardzo rzadki very rare
31	<i>Symphoricarpos albus</i> (L.) S. F. Blake	<i>Caprifoliaceae</i>	18	1,5	rozproszony sparse
32	<i>Syringa vulgaris</i> L.	<i>Oleaceae</i>	4	0,3	bardzo rzadki very rare
33	<i>Tilia cordata</i> Mill.	<i>Tiliaceae</i>	110	9,3	pospolicie common
34	<i>Ulmus glabra</i> Huds.	<i>Ulmaceae</i>	215	18,1	pospolicie common
35	<i>Ulmus laevis</i> L.	<i>Ulmaceae</i>	109	9,2	pospolicie common

mniej jest krzewów (215 osobników) z 10 gatunków, a pnącza reprezentuje jeden gatunek z ośmioma osobnikami (tab. 1). Spośród drzew 20 jest liściastymi, a pozostałe pięć – iglastymi.

W parku rosną głównie krajowe, pospolite gatunki drzew związane z żyznymi lasami liściastymi, łągami i grądami, takie jak: wiąz górski *Ulmus glabra* (215 drzew – 22,2%), a także klon pospolity *Acer platanoides* (129 – 13,3%), lipa drobnolistna *Tilia cordata* (110 – 11,4%), wiąz szypułkowy *Ulmus laevis* (109 – 11,3%) czy jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* (98 – 10,1%). Dość liczny jest również buk pospolity *Fagus sylvatica* (71 – 7,3%), pozostałe gatunki mają udział poniżej 5% (tab. 1). Zachowały się także pozostałości po starych sadach, w których rosną śliwa domowa *Prunus domestica* (13 drzew), jabłoń domowa *Malus domestica* (5) czy wiśnia ptasia *Prunus avium* (4).

Krzewy zajmują łącznie 2135,25 m², czyli około 1/3 powierzchni parku. Najpospolitsze z nich to bez czarny *Sambucus nigra* (1125 m²), śnieguliczka biała *Symphoricarpos albus* (316 m²) oraz leszczyna pospolita *Corylus avellana* (292 m²). Pozostałe gatunki to: głóg jednoszyjkowy *Crataegus monogyna*, jaśminowiec wonny *Philadelphus coronarius*, tawlina jarzębinowa *Sorbaria sorbifolia*, porzeczka czarna *Ribes nigrum*, ligustr pospolity *Ligustrum vulgare*, szakłak pospolity *Rhamnus cathartica* i lilak pospolity *Syringa vulgaris*, pokrywające powierzchnię od 12 m² do 157 m².

Zinwentaryzowane drzewa mają obwody od 40 cm do 559 cm. Najliczniejszą grupę stanowią młode

drzewa o obwodach 50–129 cm (529 – 54,8%) oraz najmłodsze osobniki o obwodach 40–49 cm (151 – 15,6%). Są to głównie wiazy górskie i klony pospolite. Niewiele jest starszych drzew o obwodach 130–269 cm (227 – 23,5%), a najmniej tych najgrubszych mierzących 269–559 cm (59 – 6,1%).

Wysokość pomierzonych drzew wynosi od 5 m do 29 m. Większość, bo 749 (77,6%) drzew mierzy 15–24 m, znacznie mniej jest roślin o wysokości 10–14 m (166 – 17,2%) oraz 5–9 m (40 – 4,1%). Nieliczne są drzewa najwyższe, osiągające 25–29 m (11 – 1,1%).

Niemal połowa drzew (446 – 46,2%) znajduje się w bardzo dobrym stanie zdrowotnym. Są one w pełni zdrowe i nie wymagają zabiegów pielęgnacyjnych. W dobrym stanie zdrowotnym jest 308 drzew (31,9%), potrzebują jedynie niewielkich cięć pielęgnacyjnych. Średnim stanem zdrowotnym charakteryzuje się 135 roślin (14%), złym – 50 (5,2%), bardzo złym – 12 (1,2%), a 15 drzew (1,5%) to osobniki martwe.

Najcenniejsze drzewa

Zinwentaryzowano 140 najcenniejszych drzew, w tym większość osiągnęła obwód pomnikowy (84 – 60%), zbliżony do pomnikowego – 20 (14%), natomiast okazały – 36 (26%).

Drzewa o obwodach pomnikowych mierzą od 50 cm do 552 cm (tab. 2). Najgrubszymi drzewami parku w Żegocinie są dąb szypułkowy (552 cm), buk pospolity odmiany purpurowej (479 cm) oraz jesion wyniosły (478 cm). Najliczniejsze w tej grupie są klon pospolity

Tabela 2. Wykaz najcenniejszych drzew zabytkowego parku w Żegocinie

Table 2. A list of the most valuable trees of the historic park in Żegocino

Lp. No	Łacińska nazwa gatunkowa Latin species name	Obwód Circumference cm	Obwód pomnikowy Monumental tree circumference cm	Stan zdrowotny Health condition (0–5)	Wysokość Height m	Lokalizacja GPS GPS location
1	2	3	4	5	6	7
1	<i>Acer platanoides</i>	227	225	2	22	54°16'52.2"N 16°36'06.5"E
2	<i>Acer platanoides</i>	230	225	2	19	54°16'52.6"N 16°36'10.5"E
3	<i>Acer platanoides</i>	233	225	3	22	54°16'46.6"N 16°36'18.1"E
4	<i>Acer platanoides</i>	235	225	4	23	54°16'45.9"N 16°36'17.4"E
5	<i>Acer platanoides</i>	238	225	4	22	54°16'45.9"N 16°36'17.4"E

Tabela 2 – cd. / Table 2 – cont.

1	2	3	4	5	6	7
6	<i>Acer platanoides</i>	238	225	1	21	54°16'54.1"N 16°36'04.5"E
7	<i>Acer platanoides</i>	245	225	3	23	54°16'46.4"N 16°36'07.7"E
8	<i>Acer platanoides</i>	245	225	1	20	54°16'47.2"N 16°36'17.4"E
9	<i>Acer platanoides</i>	246	225	2	23	54°16'50.2"N 16°36'18.5"E
10	<i>Acer platanoides</i>	249	225	1	23	54°16'50.2"N 16°36'18.5"E
11	<i>Acer platanoides</i>	250	225	2	23	54°16'47.2"N 16°36'18.1"E
12	<i>Acer platanoides</i>	251	225	1	23	54°16'47.2"N 16°36'18.1"E
13	<i>Acer platanoides</i>	258	225	1	23	54°16'54.4"N 16°36'04.3"E
14	<i>Acer platanoides</i>	258	225	1	23	54°16'53.8"N 16°36'03.6"E
15	<i>Acer platanoides</i>	261	225	1	24	54°16'48.8"N 16°36'05.6"E
16	<i>Acer platanoides</i>	261	225	1	24	54°16'53.6"N 16°36'08.6"E
17	<i>Acer platanoides</i>	266	225	3	20	54°16'52.1"N 16°36'07.3"E
18	<i>Acer platanoides</i>	270	225	1	23	54°16'52.3"N 16°36'13.1"E
19	<i>Acer platanoides</i>	273	225	2	22	54°16'48.1"N 16°36'18.2"E
20	<i>Acer platanoides</i>	280	225	2	22	54°16'47.9"N 16°36'13.1"E
21	<i>Acer platanoides</i>	282	225	2	24	54°16'47.7"N 16°36'07.0"E
22	<i>Acer platanoides</i>	293	225	1	22	54°16'47.9"N 16°36'06.0"E
23	<i>Acer platanoides</i>	296	225	2	23	54°16'52.1"N 16°36'07.9"E
24	<i>Acer platanoides</i>	321	225	3	20	54°16'51.4"N 16°36'08.4"E
25	<i>Aesculus hippocastanum</i>	305	300	1	18	54°16'53.0"N 16°36'03.5"E
26	<i>Aesculus hippocastanum</i>	328	300	2	19	54°16'49.7"N 16°36'05.1"E
27	<i>Aesculus hippocastanum</i>	343	300	2	19	54°16'47.3"N 16°36'07.8"E
28	<i>Carpinus betulus</i>	243	200	3	20	54°16'46.6"N 16°36'06.7"E
29	<i>Carpinus betulus</i>	255	200	2	20	54°16'51.2"N 16°36'18.0"E
30	<i>Corylus avellana</i>	50	–	2	12	54°16'47.6"N 16°36'13.6"E
31	<i>Corylus avellana</i>	52	–	2	9	54°16'45.6"N 16°36'10.0"E
32	<i>Corylus avellana</i>	53	–	2	10	54°16'47.3"N 16°36'13.7"E
33	<i>Corylus avellana</i>	66	–	2	10	54°16'45.9"N 16°36'08.4"E
34	<i>Corylus avellana</i>	72	–	2	12	54°16'45.9"N 16°36'08.8"E
35	<i>Corylus avellana</i>	81	–	2	12	54°16'45.6"N 16°36'09.4"E
36	<i>Fagus sylvatica</i>	305	300	3	23	54°16'46.9"N 16°36'16.4"E
37	<i>Fagus sylvatica</i>	307	300	1	23	54°16'52.9"N 16°36'08.6"E

Tabela 2 – cd. / Table 2 – cont.

1	2	3	4	5	6	7
38	<i>Fagus sylvatica</i>	345	300	3	24	54°16'51.4"N 16°36'08.8"E
39	<i>Fagus sylvatica</i>	353,5	300	2	24	54°16'47.5"N 16°36'16.4"E
40	<i>Fagus sylvatica</i>	456	300	2	23	54°16'50.3"N 16°36'12.7"E
41	<i>Fagus sylvatica</i> f. <i>purpurea</i>	479	300	3	24	54°16'48.0"N 16°36'15.1"E
42	<i>Fraxinus excelsior</i>	251	250	1	24	54°16'52.0"N 16°36'15.2"E
43	<i>Fraxinus excelsior</i>	266	250	2	24	54°16'46.7"N 16°36'07.6"E
44	<i>Fraxinus excelsior</i>	269	250	1	23	54°16'51.1"N 16°36'13.4"E
45	<i>Fraxinus excelsior</i>	274	250	2	23	54°16'44.5"N 16°36'11.8"E
46	<i>Fraxinus excelsior</i>	278	250	2	23	54°16'47.1"N 16°36'06.7"E
47	<i>Fraxinus excelsior</i>	278	250	1	23	54°16'47.1"N 16°36'06.8"E
48	<i>Fraxinus excelsior</i>	278	250	1	23	54°16'53.0"N 16°36'11.9"E
49	<i>Fraxinus excelsior</i>	282	250	1	23	54°16'51.8"N 16°36'12.0"E
50	<i>Fraxinus excelsior</i>	286	250	1	23	54°16'47.2"N 16°36'06.4"E
51	<i>Fraxinus excelsior</i>	286	250	1	23	54°16'54.4"N 16°36'05.3"E
52	<i>Fraxinus excelsior</i>	290	250	1	22	54°16'45.9"N 16°36'07.3"E
53	<i>Fraxinus excelsior</i>	295	250	2	22	54°16'54.2"N 16°36'05.7"E
54	<i>Fraxinus excelsior</i>	297	250	1	22	54°16'54.4"N 16°36'05.4"E
55	<i>Fraxinus excelsior</i>	302	250	1	22	54°16'52.9"N 16°36'12.1"E
56	<i>Fraxinus excelsior</i>	308	250	1	23	54°16'52.6"N 16°36'14.3"E
57	<i>Fraxinus excelsior</i>	313	250	1	23	54°16'52.9"N 16°36'03.4"E
58	<i>Fraxinus excelsior</i>	351	250	1	23	54°16'47.7"N 16°36'06.3"E
59	<i>Fraxinus excelsior</i>	354	250	1	23	54°16'47.2"N 16°36'06.5"E
60	<i>Fraxinus excelsior</i>	354	250	3	23	54°16'45.1"N 16°36'14.7"E
61	<i>Fraxinus excelsior</i>	478	250	2	23	54°16'51.4"N 16°36'08.6"E
62	<i>Larix decidua</i>	258,5	250	2	25	54°16'51.5"N 16°36'16.8"E
63	<i>Picea abies</i>	299,5	275	1	25	54°16'47.9"N 16°36'08.2"E
64	<i>Pinus strobus</i>	297	275	2	24	54°16'51.8"N 16°36'12.1"E
65	<i>Populus tremula</i>	202	200	3	19	54°16'53.3"N 16°36'10.5"E
66	<i>Prunus avium</i>	227	-	1	21	54°16'45.7"N 16°36'07.9"E
67	<i>Pseudotsuga menziesii</i>	268	-	1	23	54°16'48.2"N 16°36'11.2"E
68	<i>Quercus robur</i>	337	200	1	24	54°16'47.2"N 16°36'14.8"E
69	<i>Quercus robur</i>	342	300	1	24	54°16'46.1"N 16°36'08.6"E

Tabela 2 – cd. / Table 2 – cont.

1	2	3	4	5	6	7
70	<i>Quercus robur</i>	347	300	3	24	54°16'52.9"N 16°36'06.9"E
71	<i>Quercus robur</i>	358	300	2	22	54°16'48.8"N 16°36'13.4"E
72	<i>Quercus robur</i>	366	300	1	23	54°16'45.5"N 16°36'15.9"E
73	<i>Quercus robur</i>	416	300	2	22	54°16'45.6"N 16°36'07.9"E
74	<i>Quercus robur</i>	552	300	2	24	54°16'45.3"N 16°36'08.3"E
75	<i>Tilia cordata</i>	324	300	2	24	54°16'48.6"N 16°36'16.7"E
76	<i>Tilia cordata</i>	332	300	1	22	54°16'48.2"N 16°36'06.8"E
77	<i>Tilia cordata</i>	336	300	0	23	54°16'54.0"N 16°36'05.2"E
78	<i>Tilia cordata</i>	343	300	1	20	54°16'46.8"N 16°36'13.7"E
79	<i>Tilia cordata</i>	345	300	0	21	54°16'54.1"N 16°36'05.0"E
80	<i>Tilia cordata</i>	396	300	0	22	54°16'53.7"N 16°36'02.4"E
81	<i>Tilia cordata</i>	403	300	3	23	54°16'54.6"N 16°36'03.1"E
82	<i>Tilia cordata</i>	428	300	2	24	54°16'49.0"N 16°36'10.9"E
83	<i>Ulmus glabra</i>	250	225	2	20	54°16'51.8"N 16°36'06.8"E
84	<i>Ulmus laevis</i>	248,5	225	2	21	54°16'47.2"N 16°36'13.6"E

Cieniowanie – typowane pomniki przyrody.

Shading – proposed nature monuments.

(24 osobniki) oraz jesion wyniosły (20), mniej licznie występują lipa drobnolistna (8) i dąb szypułkowy (7), pozostałe gatunki reprezentuje 1–6 drzew. Zwykle wyróżniają się one dobrym (40,5%) lub średnim (39,3%) stanem zdrowotnym, tylko dwa znajdują się w złym stanie i pilnie wymagają wykonania zabiegów pielęgnacyjnych. Obwody 20 drzew mających obwód zbliżony do pomnikowego wynoszą 180–294 cm, a ich wysokości 17–24 m. Większość z nich (55%) jest w dobrym stanie zdrowotnym. Wśród 36 drzew o obwodach okazałych najliczniej występują lipa drobnolistna (8 drzew) oraz jesion wyniosły (7). Ich obwody wynoszą 163–269 cm, a wysokości sięgają 18–27 m. Stan zdrowotny większości (78%) tych drzew jest dobry i bardzo dobry (tab. 2).

Do ochrony w formie pomników przyrody zaproponowano 37 drzew o obwodach pomnikowych oraz znajdujących się w bardzo dobrym lub dobrym stanie zdrowotnym (tab. 2).

ZALECENIA OCHRONNE

Zabytkowy park w Żegocinie wymaga rewaloryzacji. Aby przywrócić jego pierwotny charakter, należy sporządzić projekt rewaloryzacji obiektu, poprzedzony wnikliwymi badaniami i analizami zebranych danych, w tym prac terenowych i materiałów archiwalnych. Zalecenia:

- W pierwszej kolejności usnąć drzewa już zmarłe lub zamierające, mogące stanowić zagrożenie dla osób odwiedzających park, następnie zadbać (cięcia pielęgnacyjne) o drzewa najcenniejsze. Warto zaznaczyć, że obecnie nie zaleca się zabiegów mających na celu redukcję korony drzew zabytkowych, ponieważ rany po wyciętych gałęziach są „wrotami” infekcji.
- Oczyszczyć teren z naturalnych i intensywnych samosiewów inwazyjnej robinii akacyjowej, ale także krajowych gatunków – klonu pospolitego, wiązu górskiego czy bzu czarnego.

- Uzpełnić kolekcję parkową o rzadkie i cenne taksony roślin drzewiastych, stosownie do wyników analiz kompozycji przestrzennej zabytkowego obiektu oraz na podstawie analizy dendrochronologicznej, struktury gatunkowej, z uwzględnieniem roślin drzewiastych historycznie stosowanych w parkach z tego okresu.
- Wypełnić luki w cennym szpalerze leszczyny pospolitej wyłącznie krzewami tego samego gatunku.
- Systematycznie wykaszac trawniki na placu zabaw, co zahamuje ekspansję roślin zarówno drzewiastych, jak i zielnych.

Podsumowując, zaniedbana od wielu lat dendroflora badanego obiektu wymaga szybkiego uporządkowania poprzez właściwie dobrane zabiegi pielęgnacyjne, które muszą być wykonywane przez fachowe jednostki pod stałym nadzorem konserwatorskim.

PODSUMOWANIE

Zabytkowy park w Żegocinie pełni wiele ważnych funkcji, dlatego powinien być zachowany i utrzymany w jak najlepszym stanie. Jest jedynym zwartym terenem zieleni w monotonnym krajobrazie rolniczym, miejscem wypoczynku i rekreacji mieszkańców zarówno pałacu, jak i wsi. Stanowi też ostoję wielu, często cennych gatunków roślin i zwierząt.

Zakres niekorzystnych zmian zachodzących w dendroflorze parku widać w porównaniu danych inwentaryzacji Szelewskiej i in. (1975) z aktualnymi wynikami. Obecnie nie stwierdzono już wielu cennych drzew. Na przykład z kilku okazów sosny wejmutki *Pinus strobus* pozostał jeden, nie odnotowano kłonu jesionolistnego *Acer negundo*, platana klonolistnego *Platanus ×hispanica*, świerka srebrnego *Picea pungens*, tulipanowca amerykańskiego *Liriodendron tulipifera*, żywotnika olbrzymiego w odmianie złoto-kończystej *Thuja plicata* 'Aureospicata' czy szpalery starych żywotników. Zniknął również drzewostan rosnący przy także zniszczonej, kamiennej bramie wjazdowej. W pobliżu pałacu pozostało kilka drzew topoli osiki posadzonych około 1960 roku, a także kilka młodszych drzew podawanych przez Szelewską i in. (1975). I choć liczba gatunków drzew liściastych wzrosła z 14 do 18, wkraczanie do parku ekspansywnych gatunków z pobliskich lasów może napawać

niepokojem. Liczba gatunków drzew iglastych nadal wynosi pięć.

Na terenie parku w Żegocinie zinwentaryzowano 1189 roślin drzewiastych należących do 35 gatunków z 16 rodzin. Rosną tu głównie (70,4%) młode drzewa o obwodach do 129 cm, charakteryzujące się w większości bardzo dobrym (46,2%) lub dobrym (31,9%) stanem zdrowotnym.

Jest to obiekt wyróżniający się wyjątkowymi walorami dendrologicznymi. Zinwentaryzowano 140 drzew o obwodach pomnikowych, zbliżonych do pomnikowych i okazałych, spośród których 37 kwalifikuje się do ochrony w formie pomników przyrody.

Zabytkowy park w Żegocinie jest zaniedbany. Pozbawiony zabiegów pielęgnacyjnych obiekt w znacznym stopniu utracił pierwotny charakter, ponieważ znaczna część parku uległa przekształceniu w zwarty kompleks leśny. Postępujące rozprzestrzenianie się ekspansywnych krajowych roślin drzewiastych niszczy pierwotny układ założenia parkowego, a także utrudnia i ogranicza korzystanie z parku.

PIŚMIENNICTWO

- Bochenek, D. (2016). Ochrona środowiska 2016 [Environmental protection 2016]. Warszawa: GUS.
- Celka, Z., Szyszka, A. (2004). Walory przyrodnicze parku przypałacowego w Rydzynie (pow. leszczyński) [Nature value of the palace park in Rydzyna (the Leszno county)]. Chr. Przyn. Ojcz., 60, 2, 69–73.
- Fijałkowski, D., Kseniak, M. (1982). Parki wiejskie Lubelszczyzny: stan, ochrona i rewaloryzacja biocenotyczna [Rural parks in the Lublin region: the current status, protection and biocenotic restoration]. Warszawa: PWN.
- Kamiński, B., Czerniak, A. (2000). Badanie drzewostanów oraz sporządzenie opinii naukowej kwalifikującej do stworzenia wykazu inwentaryzacyjnego starych, cennych drzew na terenie miasta Poznania [Investigations of stands and the preparation of a scientific opinion qualifying the establishment of the inventory list of old, valuable trees found in the city of Poznań]. Niepublikowany maszynopis. Kat. Inż. Leśn. UP Poznań.
- Korczyński, M. (2001). Parki wiejskie na Pałukach [Rural parks in the Pałuki region]. W: E. Krasicka-Korczyńska (red.), Przyroda, krajobraz, kultura Pałuk (s. 126–132). Barcino: Stow. Ekol. w Barcinie.
- Latowski, K., Zieliński, J. (2001). Parki wiejskie – wybrane zagadnienia geobotaniczne i kulturowe [Rural

- parks – selected geobotanical and cultural issues]. W: M. Wojterska (red.), *Szata roślinna Wielkopolski i Pojezierza Południowopomorskiego* (s. 291–304). Poznań: Bogucki Wyd. Nauk.
- Lorenc, H. (2005). *Atlas klimatu Polski [The climate atlas of Poland]*. Warszawa: IMiGW.
- Łakomy, P., Nowik, K., Góral, J. (2008). Stan zdrowotny drzew pomnikowych na terenie Wrocławia [The health state of monument trees in Wrocław]. Niepublikowany maszynopis. *Kat. Fitopat. Leśn. UP Poznań* [in Polish].
- Michałowski, A., Wendlandt, J., Andruszkiewicz, K., Szełągowska, T., Dąbrowski, K. (1992). Parki i ogrody zabytkowe w Polsce stan w 1991 roku [Residential and garden planting design of the Polish national heritage]. *Stud. Mat. Ogrody*, 1, 267–273.
- Mitkowska, A., Mirka, Z., Hodor, K. (2008). Założenia rezydencjonalno-ogrodowe, dziedzictwo narodu polskiego [Assumptions of the residential and garden heritage of the Polish nation]. Kraków: Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN. Narodowy Instytut Dziedzictwa (b.d.). Pobrano 29 stycznia 2018 roku z: <https://www.nid.pl/pl>
- Ołaczek, R. (1970). Aktualne zagadnienia ochrony i zagospodarowania parków wiejskich [Current protection and development problems in rural parks]. *Chroń. Przyn. Ojcz.*, 26 (1), 10–25.
- Ołaczek, R. (1981). Ochrona dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego parków [Protection of cultural and natural heritage of parks]. Warszawa: Zarz. Główn. LOP.
- Pągowska, E., Grabarkiewicz, A. (2002). Rola parków wiejskich w kształtowaniu bioróżnorodności krajobrazu [The role of rural parks in shaping the biodiversity of the landscape]. *Ochr. Rośl.*, 3, 27–28.
- Rączkowski, W., Skora, J. (red., 2005). *Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej. T. 4. Gmina Malechowo* [History and culture of the Sławieńska Land. Vol. 4. Malechowo commune]. Sławno: Fundacja „Dziedzictwo”.
- Ruciński, P. (1998). Motywy i kryteria uznawania tworów przyrody za pomniki [Motifs and criteria for the recognition of natural reations as monuments]. *Las Pol.*, 23, 7–10.
- Seneta, W., Dolatowski, J. (2012). *Dendrologia [Dendrology]*. Warszawa: Wyd. Nauk. PWN.
- Stańczak, J., Znajewska, A. (2017). *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2017 [Population. Size and structure and natural mobility in Poland by territorial division in 2017]*. Warszawa: GUS [in Polish].
- Szelewska, E., Maciejewska, E., Szwenk, E., Uciechowski, T. (1975). *Ewidencja parków i ogrodów na terenie województwa koszalińskiego [Record of parks and gardens in the Koszalin Voivodeship]*. Niepublikowany maszynopis. Koszalin.
- Tokarska-Guzik, B., Dajdok, Z., Zając, M., Zając, A., Urbisz, A., Danielewicz, W., Hołdyński, C. (2012). *Rośliny obcego pochodzenia w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem gatunków inwazyjnych [Alien plants in Poland with particular reference to invasive species]*. Warszawa: GDOŚ [in Polish].
- Truchan, M., Sobisz, Z. (2006). Parki wiejskie południowej części Wysoczyzny Damnickiej [Rural parks in the southern part of the Damnica Plateau]. *Słup. Pr. Biol.*, 3, 101–117.
- Waligóra, J. (1992). *Ratujmy parki wiejskie [Save our rural parks]*. Poznań: PWRiL.
- Zielony, R., Kliczkowska, A. (2012). *Regionalizacja przyrodniczo-leśna Polski 2010 [Polish nature and geographic regionalization of forests 2010]*. Warszawa: Centr. Inf. LP.
- Żegocino – Gmina Malechowo (b.d.). Pobrano 2 lutego 2018 roku z: <http://malechowo.pl/499-zegocino.htm>
- Żukowski, W., Latowski, K., Jackowiak, B., Chmiel, J. (1995). *Rośliny naczyniowe Wielkopolskiego Parku Narodowego [Vascular plants of the Wielkopolski National Park]*. Poznań: Bogucki Wyd. Nauk.

DENDROFLORA OF THE HISTORIC PALACE AND PARK COMPLEX IN ŻEGOCINO, WEST POMERANIAN PROVINCE

ABSTRACT

A total of 1189 woody plants belonging to 35 species and 15 families were recorded in a historic park in Żegocino. The most common species here include wych elm *Ulmus glabra*, Norway maple *Acer platanoides*, small leaved linden *Tilia cordata* and European white elm *Ulmus laevis*. Black elder *Sambucus nigra* dominates among shrubs. Young trees ranging in size between 40–129 cm and 10–19 m in height are the most numerous. Native species are the most numerous in this park (71.4%). The health condition of surveyed trees is mostly regarded as very good and good (78.1%). Among 140 most valuable trees, 84 are of nature monument dimensions, 20 of monumental-like size and 36 of grand size. 37 trees were selected for protection as natural monuments. The park is untended and its part has taken a form of a compact forest complex. This place requires professional treatment.

Keywords: dendroflora, inventory, historic park, palace, Żegocino